

Glimtar från ID-dagarna 2000 - 2005

Mellan 2000 och 2006 rapporterade jag om sådant jag fann intressant på ID-dagarna, en hjälpmedelmässa med seminarier som arrangerades av Hjälpmedelsinstitutet. Här följer dessa rapporter, från den tidigaste till den senaste.

Bittes glimtar från ID-dagarna 2000	1
Bittes glimtar från ID-dagarna 2001	3
Dynamiska kommunikationshjälpmedel och programvaror	4
Andra samtalsapparater	5
Talsyntes.....	6
Lite av varje	6
Nyheter från ID-dagarna 2003	7
Handdatorer	7
Några nyheter från firmorna	8
Sett på ID-dagarna 13-15 oktober 2004	10
Samtalsapparater med tangentbord och talsyntes	10
Samtalsapparater med pekskärm	11
Dynamiska kommunikationsprogram	11
Handdatorer	11
Samtalsapparater med överlägg	11
Enkla samtalsapparater	12
Tal- och språkträning.....	12
Läsa och skriva.....	13
Övrigt.....	13
ID-dagarna 19-21 oktober 2005	13

Bittes glimtar från ID-dagarna 2000

Till ID-dagarna kommer folk från hela Sverige för att ta del av nyheter när det gäller IT och funktionshinder. Under årets dagar hölls som vanligt många föreläsningar, 10 parallella sessioner under alla dagarna. Utställningen hade 30-talet utställare.

Som deltagare har man ett styvt jobb att välja vad man helst vill höra om - man kan bara välja 5 av totalt 46 föreläsningsspass. Därför kan jag inte ge någon rättvisande bild från föreläsningarna utan koncentrerar mig på att ge glimtar från utställningen. Jag säger inte att allt jag nämner är nytt, men det var i alla fall nytt och/eller intressant för mig.

Boden Rehab visade sin lilla samtalsapparat Dynamo, som vi har beskrivit tillsammans med de dynamiska kommunikationsprogrammen. Nytt på utställningen var en praktisk väska och ett stativ som man kunde använda till apparaten.

Frölunda Data visade sin pektdator Winmax, som man utrustat med extra högtalare. Företaget har nu slagits samman med Skol-PC och är helt inriktat på IT för funktionshindrade.

Gewa hade några nyheter när det gällde samtalsapparaten Zygo Macaw. Det fanns överläggsramar i olika färger till Macaw 3 och de hade en extra stor Macaw med 128 rutor. De visade också tillämpningar till Flexiboard och skärmtangentbordet Hands Off.

Bild 1. Zygo Macaw

Bild 2. Hargdatas monter

Hargdata visade en nyhet som är på gång till Widgit Symbolskrift - en e-postfunktion som innebär att man kan skriva och läsa sina brev med sina egna symboler i Widgit symbolskrift. Om mottagaren har programmet kan han/hon läsa sin e-post med egna symboler. Vanliga Outlook-användare läser brev som skickats från Widgits e-postprogram som text.

Om några månader kommer Clicker 4 och det har flera förbättringar jämfört med Clicker 3. Bland annat hanterar inte programmet bild och text som en enhet i Clicker Writer längre. Det kommer att finnas möjlighet att använda mallar till sidorna, så det blir lättare att skapa avancerade kommunikationstavlor.

ICAP delade monter med Hargdata och demonstrerade Cyberlink.

Bild 3. Nilbilds monter

Nilbilds CD-rom har nu utökats till 612 bilder, fortfarande i bmp-format. På skivan finns nu också ett bildvisningsprogram. De hade flera olika bildtavlor och bildväskor med luckor för kommunikationsbilder i olika storlekar och en ögonpekningsram i plexiglas med träställ.

Quicktionary visade sin nya pennscanner Quicktionary II som kommer på svenska under hösten. Med den kan man scanna in text som man skickar till datorn via IR eller seriell anslutning. Pennan har avancerad OCR-teknik som underlättar tolkningen av den inscannade texten.

Rehabcenter visade en prototyp till Tellus II, deras nya pektdator för Mind Express, med inbyggd kontaktanslutning och IR-styrning från Gewa.

Rehabmodul hade en ny, liten, minspeakbaserad samtalsapparat: SideKick och en överläggsmakare för att göra överlägg till Alphatalker, Deltatalker och Chatbox.

Rehatek visade två nya, enkla samtalsapparater: TechTalk 8 och TechSpeak 32. Apparaterna har 8 resp. 32 rutor och man växlar mellan olika nivåer med en liten ratt på baksidan av apparaten - ingen krånglig programmering. De har också utökats sitt sortiment med förstoringshjälpmiddel och nya bladvändare.

Bild 4. Tellus II med Mind Express Bild 5. TechTalk 8

SIH, Statens Institut för Handikappfrågor i skolan visade en stor mängd läromedel för elever med funktionshinder. En nyhet var datorprogrammet Blisskatten, där man går runt i en stadsmiljö och övar blissymboler. Det finns också lättlästa böcker på CD, Fia-böckerna, som är kompletterade med blissymboler.

Spelhålan var ett rum med häftiga datorspel som man kunde spela med alternativa styrsätt. Föreningen Furuboda hade tagit fram lösningar som gjorde det möjligt att spela spel med bl.a. anpassad joystick, balansbräda eller kontakter.

Bild 6. Full aktivitet i Spelhålan

Ett motorcykelspel kunde man styra med två fotkontakter och köra framåt genom att tala eller blåsa i en röstkontakt. Genom att bilden projicerades på en stor skärm och stolen man satt i vibrerade blev det en spännande totalupplevelse.

Bild 7. Words+ monter

Slutligen visade Words+ Europe sina nya samtalsapparater, bl.a. TuffTalker, en liten, kompakt pek dator med snabb processor och ljusstark bildskärm. De är på gång att etablera samarbete med en svensk firma, och då slipper man beställa deras produkter från Norge.

Bittes glimtar från ID-dagarna 2001

Det fanns mycket nytt att se på ID-dagarna. Här kommer det som jag tyckte var mest intressant, framför allt inom kommunikationsområdet. Jag har delat in det i några olika områden: Dynamiska kommunikations-hjälpmedel och programvaror, Andra samtalsapparater, Talsynteser och Lite av varje.

Dynamiska kommunikationshjälpmedel och programvaror

Bild 8. Dynamo

Bild 9. Kerstin Kanebrant visar Clicker 4

Dynamo, som kom förra året, säljs nu av Permobil AB, som har tagit över Boden Rehab AB. De har i stort sett samma kommunikations-sortiment som Boden Rehab hade och det är fortfarande Leena Lundgren som ansvarar för området. (En produkt de inte längre säljer är Lightwriter, som istället säljs av Falck Vital AB.).

På hårdvarusidan finns det ett par nyheter: Frölunda Data AB säljer en robust, 3-4 kg tung, tålig pektdator som är ämnad för elrullstol eller stationärt bruk och som heter just **Robust**. Söker man en lättare variant har de som tidigare pektdatorn **Winmax**.

När det gäller de **dynamiska kommunikationsprogrammen** är det flera av dessa som snart kommer i nya versioner med viktiga förbättringar:

Clicker 4 från Hargdata är översatt och klart och kommer troligtvis i slutet på oktober. Några av de viktigaste förändringarna är att det nu finns mallar så att man enklare kan skapa nya tavlor, att utskrifterna är bättre, att man kan använda en enkel dialogruta för att spara och att programmet har stavningskontroll. Clicker 4 är html-baserat och dokumenten kan göras som hemsidor eller e-postas. Det finns ännu fler nya funktioner och dessa kan man läsa om på Hargdatas hemsida.

Widgit symbolskrift kommer också i ny version runt årsskiftet och har också mallar för att lättare skapa tavlor/sändfönster, samt en del andra funktioner som gör programmet mer lättanvänt. Detta program säljs också av Hargdata AB.

Ett annat program som kommer i ny version är **Mind Express**, som säljs av Rehab Center AB. En av de viktigaste nyheterna i det programmet är att man kommer att kunna ha upp till 5 olika funktioner i en ruta, så att man t.ex. kan höra ett ord, skicka ordet till skrivraden och gå till en ny sida med bara ett klick. Programmet kan nu också fås med PCS-symboler i färg och Rebusymboler och man kan välja att ha en bakgrundsbild på en sida, t.ex. en miljöbild. Man kan läsa mer om Mind Express på Technologie & Integraties hemsida.

Rehab Centers andra dynamiska kommunikationsprogram, **Speaking Dynamically Pro**, har nu kommit i PC-version. Det kan användas tillsammans med programmet **Boardmaker**, som också finns i ny version och dessa två program kan köpas tillsammans. Man kan uppgradera Boardmaker till den nya versionen + Speaking Dynamically om man vill ha båda programmen. Information om dessa program kan man få på Mayer-Johnsons hemsida.

Bild 10. ScriptTalk

Ett annorlunda dynamiskt program som vi skrev om från CSUN-konferensen, **Script Talk**, är på väg att översättas till svenska av Frölunda Data. Programmet innehåller färdiga miljöer som man kan ta sig runt i och t.ex. välja hemma, i affären, läkarbesök etc. I varje scen finns det sedan ett antal förberedda fraser som man kan välja att säga. Det finns också möjlighet att skräddarsy programmet genom att t.ex. lägga till nya sidor, bilder eller meddelanden.

Ett program som vi inte skrivit om tidigare är **Picwrite**. Det är ett kommunikationsprogram som ursprungligen skapades vid kommunikationscentret Sprida i Örebro för en brukare, men det har också sålts i begränsad omfattning till andra delar av landet. I programmet kan man skapa kommunikationssidor för att skriva med symboler och man växlar mellan sidorna med hjälp av flikar. Programmet fungerar tillsammans med talsyntes och inspelat tal. Det innehåller inga symboler, utan man länkar till bildfiler i datorn. Programmet har uppgraderats så att man nu kan använda moderna Windows-versioner och det har blivit lättare att skapa nya kommunikationssidor. Vill man ha information om programmet kan man vända sig till **Sprida Kommunikationscenter**.

Andra samtalsapparater

Falck Vital AB finns nu i Sverige och säljer sina egna produkter, bl.a. **Vocaflex** som nu finns i nytt utförande. VocaFlex Color kan nu fås med bara 4, 8 eller 16 fält, eller som tidigare med möjlighet till olika antal rutor i samma apparat. De olika varianterna finns i olika färger. Falck Vital AB säljer också **Lightwriter**. Mer information kan man få på Falcks egen hemsida.

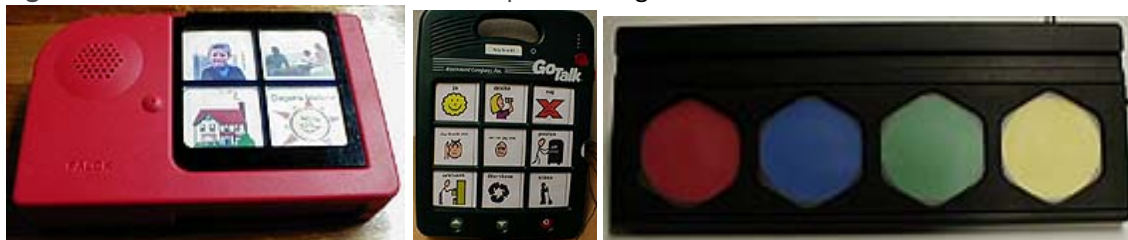

Bild 11. Vocaflex, GoTalk 9 och 4talk4

Det finns en ny serie enkla samtalsapparater från Attainment Company, som säljs av både [Rehabmodul](#), [Rehab Center](#) och [Frölunda Data](#). Den ena av dessa är **GoTalk** som har 9 rutor och 4 nivåer och ett inbyggt handtag att bära den med. I serien finns också mycket små, billiga apparater med ett meddelande, t.ex. **Personal Talker** och **Picture frame talker**. Man kan läsa om dessa produkter på [Rehabmoduls hemsida](#).

Rehab Center och Frölunda Data säljer också en robust apparat som heter **4talk4**. Den har 4 rutor och 4 nivåer och är tillverkad av Penny-Giles Co. Man kan läsa om den på [Inclusive Technologies](#) hemsidor. Rehab Center har också en liten samtalsapparat med 4 rutor som kan bäras som en armbandsklocka. Den heter **TalkTrac**.

Talsyntes

Syntetiskt tal är en viktig ingrediens i kommunikationshjälpmedel och innebär bl.a. att man kan skriva text som omvandlas till tal. Talsyntes gör det också möjligt att få färdigskrivna texter upplästa, t.ex. på Internet. Just nu händer det mycket på talsyntesområdet och det innebär bl.a. att talsynteserna börjar gå ner i pris. Här nedan kommer en kort beskrivning av det man kunde se på ID-dagarna 2001. För utförlig information hänvisas till de olika firmorna.

När det gäller talsynteser är Telias **Infovox 330** den mest beprövade i Sverige. Den säljs av många olika firmor och den fungerar ihop med de flesta specialprogram på hjälpmedelsområdet. Frölunda Data AB säljer nu en ny, bundlad produkt som innehåller Infovox 330. Den heter **ViTal** och är ett läshjälpmedel som kan läsa vilken text som helst på skärmen. och som också kan läsa upp det man skriver. Att programmet är bundlat innebär att talsyntesen ingår i programmet och att den inte kan användas fristående tillsammans med andra specialprogramvaror som utnyttjar ett s.k. SAPI-gränssnitt, t.ex. Taledit, Clicker 3, Widgit symbolskrift m.fl. Talsyntesen kan däremot fungera tillsammans med program som använder Windows klippbordsfunktion, t.ex. Lexia 4.

Nu säljer också allt fler firmor den nya, difonbaserade talsyntesesen som är baserad på **Lernout & Hauspies RealSpeak** och som utvecklats för de nordiska språken av Nordisk Språkteknologi i Norge. Denna talsyntes består av inspelade ljudfragment av en mänsklig röst och kan därför låta väldigt naturtrogen. De tidiga versionerna av denna talsyntes hade dock en besvärande instabilitet i rösten och krävde också mycket datorkraft för att fungera bra. Senare versioner av samma talsyntes kräver mindre av datorerna och har mindre darr på rösten. Men nu börjar det bli komplicerat. På grund av olika företagsombildningar finns det flera versioner av talsynteser baserade på L&Hs RealSpeak och de säljs under olika namn:

Svenska Enter rehabilitering AB säljer talsyntesen under namnet **Voxit Macaw**. Den säljs också bundlad med textläsaren **Budgie** och med skärmläsaren **textHELP 4.0**. Voxit Macaw säljs också av Eleldata i Malmö AB.

Nordisk språkteknologi säljer nu själva ett bundlat program kallat **NST ReadIT** som fungerar i alla vanliga Windowsapplikationer. NST ReadIT bygger på den senaste versionen av de talsynteser som bygger på RealSpeak.

Lite av varje

Gewa AB visade några nyheter som de räknar med ska bli färdiga under året som kommer, bl.a. ett nytt, trådlöst **Flexiboard** som även kan användas för IR-styrning och en **handdator** med kalenderfunktion som utvecklas av Handitek.

Bild 12. Styrplattor till dator

Bild 13. Trollerilådan

I Frölunda Datas monter kunde man se en ny version av programmet **Intecept** för att styra styrplattor. När det blir klart kan man använda samma program för att styra både Concept Universal, Flexiboard och Intellikeys. Man kan också enkelt göra pedagogiska tillämpningar i Intecept-programmet.

Frölunda Data visade också ett nytt program för uttalsträning som är under utveckling. Det heter **Trollerilådan** och ger återkoppling på skärmen när man talar eller ljudar i mikrofonen. Det kommer att ha en stor uppsättning färdiga övningar. Trollerilådan utvecklas i ett EU-projekt av bl.a. Ann-Marie Öster vid KTH.

Specialpedagogiska Institutet (tidigare SIH) visade nya programvaror, bl.a. **Symbol Mail**, ett komplement till Microsoft Outlook 2000 som gör det möjligt för symbolanvändare att skicka och ta emot e-post. Programmet har utvecklats av AnyCom och man kan läsa mer om det på deras hemsida.

Det finns fler möjligheter för symbolanvändare att använda e-post. Bl.a. har Hargdata har ett tillägg till Widgit Symbolskrift 2000 som heter InterKomm.

Furuboda resurscenter hade liksom förra året en Spelhåla där man visade hur man kan anpassa vanliga spel så att funktionshindrade kan använda dem, bl.a. med hjälp av kontakter, flexiboard eller en pekdator.

Nyheter från ID-dagarna 2003

Hjälpmiddelsinstitutets årliga konferens och mässa ID-dagarna, hölls år 2003 den 8:de till 10:de oktober på Factory Nacka Strand. Under de tre dagar mässan pågick hölls det många seminarier - sju parallella pass för- och eftermiddagar, inom områden som Språkutveckling vid AKK, Brukarmedverkan, Kognition, Handdatorn som hjälpmedel, AKK och autism, Olika styrsätt mm. Utställningen hade drygt 40 utställare och några av de nyheter som visades upp berättar jag om här.

Handdatorer

En av de stora nyheterna på ID-dagarna var att handdatorer på allvar börjat förse med programvaror för kognition och kommunikation.

Handi

De första som kom med en färdig lösning för personer med kognitiva funktionshinder var Gewa AB med sin handdator Handi, som har varit i bruk nu i över ett år. Handi bygger på en handdator med Pocket PC och innehåller bl.a. kalender och prissräknare.

Bild 14. Handi

Bild 15 UrKoll

UrKoll

Nu kommer Frölunda Data med en nyutvecklad produkt för Palm-datorer: UrKoll. UrKoll är en vidareutveckling av Certecklockan och är framtagen som ett examensarbete inom Konstruktion och Design vid Högskolan i Halmstad. Den visar dag, kväll och natt för sig, genom en tidsstapel och bilder för olika aktiviteter. Det kommer att finnas både Pictogram och PCS-symboler i den färdiga produkten.

IconSpeak

IconSpeak är ett dynamiskt kommunikationsprogram för handdator, tänkt för rörliga personer som behöver ett litet, bärbart kommunikationshjälpmedel. IconSpeak är ett engelskt program som är anpassat till svenska av Square Talk, som dels säljer programmet separat och dels som ett paket med handdator och en färdig standardanpassning med inspelat tal och bildsymboler. IconSpeak anpassas i en vanlig dator och den färdiga anpassningen förs sedan över till handdatorn.

Micro-Rolltalk

Micro-Rolltalk är minstingen i Rolltalk-serien av dynamiska samtalsapparater som säljs av Permobil. Den bygger på programmet Programsnickaren som också finns i de andra Rolltalk-lösningarna. Micro-Rolltalk säljs komplett med handdator, Programsnickaren, Igels bildbank, skärmtangentbord, fingerguider och diverse andra tillbehör. Bildbanker med PCS, Pictogram, Bliss m.fl. kan fås som tillbehör.

Imagetalk

Imagetalk är både ett samtalshjälpmedel och ett system för mobil kommunikation med SMS eller e-post. Det kan användas både i en handdator med Pocket PC och i Nokias mobiltelefon Series 60. Man kan börja lära sig Imagetalk i vanlig dator för att sedan gå över till handdator. Tanken är att de individanpassade lösningarna ska kunna uppdateras på distans via server. Imagetalk är en finsk produkt, utvecklad av Imagetalk Oy, och kommer att säljas av Frölunda Data.

Bild 16. IconSpeak, Micro-Rolltalk, Imagetalk och Pocket Grid

Pocket Grid

IPocket Grid är en handdatorlösning i programmet The Grid som inom kort kommer att säljas av Gewa. The Grid är ett program både för personer som kommunicerar med hjälp av bildsymboler och för dem som behöver ett tangentbord på skärmen med t.ex. ordprediktion och möjlighet till brytastyrning. En speciell funktion i Pocket Grid är att man kan rotera skärmbilden så att innehållet visas på bredden i stället för på höjden, precis som på en vanlig datorskärm.

Några nyheter från firmorna

Babel-Infovox demonstrerade sin nya talsyntes **Bright Speech** som tillhör den nya generationens talsynteser med naturligare tal. På deras hemsida kan man lyssna på hur rösten Emma låter.

Falck-Vital visade sin nya **Lightwriter** med talsyntesen Infovox 330. **Advocat** är en ny samtalsapparat för inspelat tal med möjlighet till IR-styrning.

Frölunda Data hade, som beskrivits ovan, två nya handdatorlösningar, men också ett nytt stort tangentbord **BigKeys**, nya programvaror och bl.a. ett extrapriserbjudande på talträningsprogrammet **Trollerilådan** som gäller året ut.

Gewas största nyhet var kommunikationsprogrammet **The Grid**, som kort beskrivits ovan. Vill man testa programmet kan man beställa en Demo-CD som gör det möjligt att använda det fullständiga programmet i två månader.

Hargdata visade version 2.6 av **Widgit Symbolskrift**, som bl.a. använder en helt ny, reviderad symbolbank med Rebusymboler. Programmet kommer också att kunna köpas med inbyggd talsyntes. De visade också **Ordracet**, en datoriserad version av ett ordbenämningstest för läs- och skrivutredningar.

ICAP visade en helhetslösning för att klara av de vanligaste sakerna man brukar ha datorer till: skriva, surfa på Internet, sända och ta emot e-mail och SMS, men också sådant som att ringa, se på TV, lyssna på radio och faxes. Istället för sitt vanliga Windows använder man för detta mjukvaruplattformen **QualiWorld**, som bl.a. gör det möjligt att styra allt det som nämns ovan med hjälp av brytare. I QualiWorld ingår bl.a. två lösningar som också säljs som separata produkter; **QualiKey** som är ett anpassningsbart skärmtangentbord och QualiEye som är ett sätt att kunna styra datorn med hjälp av rörelser som registreras av en webbkamera.

KOMIKAPP-REHATEK visade bl.a. den talande streckkodsläsaren **Babar**. Med hjälp av den kan man få uppläst inspelade meddelanden som länkats till speciella streckkodslappar som man kan sätta upp på saker i omgivningen, i böcker etc.

Permobil visade, förutom sin **Rolltalk-serie** som nämnts ovan också fler nya samtalshjälpmedel. **E-talk** är en ny dynamisk samtalsapparat med färgskärm och inspelat tal. Man gör i ordning sin anpassning i en vanlig dator och för över den till samtalsapparaten, men mindre ändringar kan sedan göras direkt i denna. Permobil håller också på att ta fram en ny samtalsapparat med tangentbord och talsyntesen Infovox 330. I den ska man kunna lagra långa meddelanden som via en meny kan plockas fram vid behov. En backup av innehållet i apparaten sparas i ett usb-minne.

Till **Dynamo** finns några olika fingerguider i plexiglas, för dem som behöver extra hjälp för att peka rätt på skärmen.

Rehabmodul visade talapparaten **SpringBoard** för inspelat tal. Apparaten har en mycket ljusstark, dynamisk färgpekskärm och innehåller minspeak-tillämpningen Ordstrategi/SB. Den som inte kan peka direkt på skärmen kan använda manöverkontakter, optisk huvudpekare eller musersättare. Om man inte vill använda minspeak-ikonerna kan apparaten också få med PCS-symboler.

Rehabcenter visade en ny funktion i nästa version av programmet **Mind Express**: möjlighet att styra en webbkamera. Med hjälp av en sådan lösning skulle en person som t.ex. styr Mind Express med brytare, genom programmet kunna ta bilder med webbkameran och spara dem i ett eget fotoalbum i sin bärbara samtalsdator.

De visade också flexibla stöd för tangentbord och samtalsapparater som kan ställas på bordet och vinklas på olika sätt.

Ydis visade slutligen en helt ny läspenna med svensk talsyntes. **SvenskTalpenna** läser upp svensk text och läser förklaringar av ord på svenska.

Sett på ID-dagarna 13-15 oktober 2004

Hjälpmiddelsinstitutets ID-dagar hölls liksom föregående år på Factory Nacka Strand. De pågick som vanligt i tre dagar och bjöd på många intressanta seminarier och en gedigen utställning. Seminarierna hade till viss del ny inriktning - de var i högre grad än tidigare år inriktade mot psykiska funktionshinder, teknik för äldre, kognition, tillgänglighet och bredbandskommunikation. Intrycket var också att fler firmor var engagerade som föreläsare på seminarierna. Det jag skriver om här kommer huvudsakligen från utställningen, där det i år fanns drygt 50 utställare.

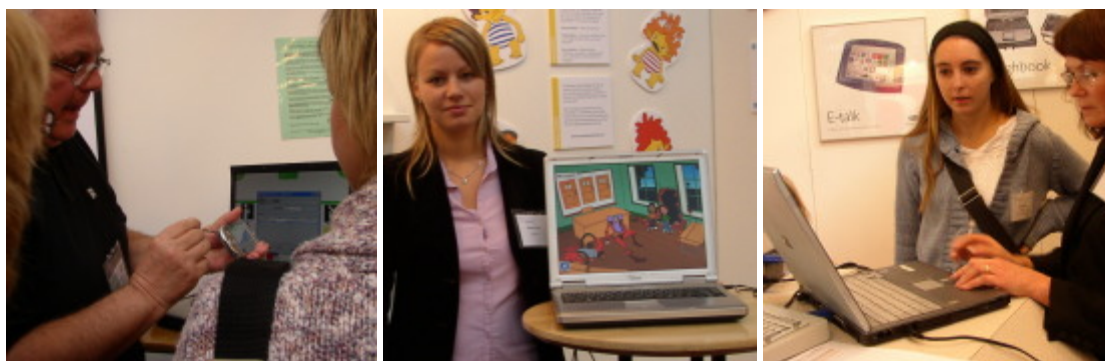

Bild 17. Från utställningen på ID-dagarna 2004

Utställningen bjöd på en del spännande nyheter, bl.a. visade Tobii Technology en ny metod för ögonstyrning. Men framför allt var det mesta av det som visades upp som nyheter 2003 nu verkligen färdigt och går att få tag på. Jag kommer därför att nämna en del "gamla" nyheter också. De senaste åren har det kommit till många nya samtalshjälpmedel. I samband med att jag skrivit om årets ID-dagar har jag därför också uppdaterat den sammanställning över samtalsapparater som finns här på kommed.nu. Man kan läsa om hjälpmedlen på webbsidorna, men också hämta hem hela sammanställningen som en PDF-fil.

Samtalsapparater med tangentbord och talsyntes

När det gäller hjälpmedel för närkommunikation har det länge saknats en apparat med bra syntetiskt tal, för dem som skriver för att kommunicera. Men förra året kunde äntligen Falck Vital presentera **Lightwriter** med talsyntesen Infovox 330. Nu finns det ytterligare två samtalsapparater med liknande funktion: Permobil har tagit fram en egen apparat som de de kallar **SpeakOut** och Gewa har samtalsapparaten **Spok21**. Gemensamt för dessa tre är att de har dubbla displayer, så att det också finns en som är riktad mot samtalspartnern, som kan följa med i vad brukaren skriver när de befinner sig mitt emot varandra. De båda nya apparaterna är något större än Lightwriter och de har båda en display som rymmer flera rader text. SpeakOut har bl.a. ordprediktion, textminne och omgivningskontroll och innehåller både rösterna Ingmar och Ann-Marie. Den styrs från sitt tangentbord. Spok21 kan både styras med tangentbord och scanning med 1-3 kontakter. Den har ett eget sätt att lagra meddelanden under snabbtangenter.

Bild 18. Lightwriter, SpeakOut och Spok21

Samtalsapparater med pekskärm

Det finns nu flera intressanta alternativ till Dynamo för den som vill ha en samtalsapparat med pekskärm och inte samtidigt vill få en hel dator med Windows eller Mac OS på köpet. Permobil har apparaten **E-talk**, som har färgskärm, talsyntes och ett eget program som både går att anpassa direkt i apparaten och i en vanlig dator. Rehabmodul har **Springboard Plus** som har färgskärm och från början innehåller Minspeak-symboler, men går att komplettera med PCS eller andra bildsystem. Springboard plus går att styra på många olika sätt. Förutom den inbyggda pekskärmen kan man styra apparaten med kontakter, optisk pekare eller inbyggd huvudmus.

Bild 19. Dynamo, E-talk och Springboard Plus

Dynamiska kommunikationsprogram

Det finns intressanta nyheter för flera av de dynamiska kommunikationsprogrammen. Mind Express finns nu i version 3.1 och en av nyheterna i den versionen är att man kan få ordprediktion, med hjälp av programmet Skippy. Det finns också nyheter när det gäller styrsätt, bildhantering, text och kommandon. Programmet kan köpas med inbyggd talsyntes, RealSpeak v2. Andra program som i sina senaste versioner alltid innehåller talsyntes är Widgit Symbolskrift 2.6 som innehåller rösten Ingrid och Clicker 4.1.92 som innehåller rösten Emma. Clicker 4 kan också kompletteras med ordprediktion om man köper till programmet **Penfriend**. Det finns också PCS-filer med svenska filnamn som kan köpas till programmet, liksom flera tusen nya PCS-bilder, som också kan användas för att komplettera PCS-bildbasen i Widgit symbolskrift. En annan nyhet är en CD med animerade PCS-bilder som bl.a. kan användas tillsammans med Clicker 4, Musse och Powerpoint. Läs mer om dessa nyheter på Hargdatas hemsida. **VocabPlus** är ett textbaserat kommunikationsprogram som utgår från språkets mest frekventa ord. Det säljs av Permobil och finns till att börja med för PC, men kommer också att kunna köpas till E-talk.

Handdatorer

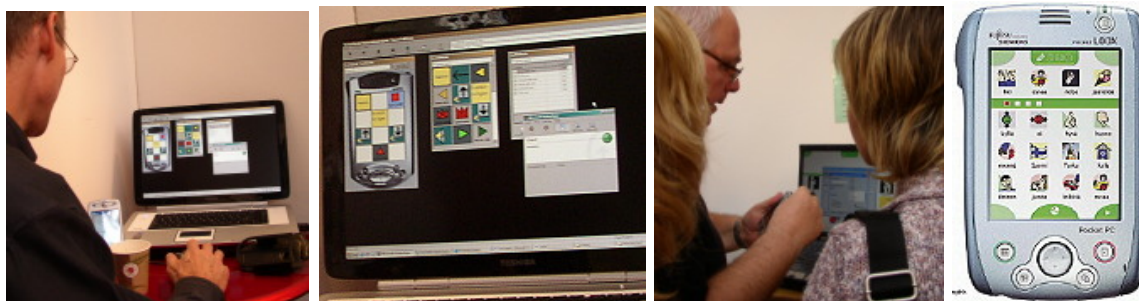

Bild 20. Iconspeak och Imagetalk

När det gäller handdatorer så presenterades ju flera sådana redan på 2003 års ID-dagar, men nu verkar de flesta vara redo att tas i bruk. De handdatorer med kommunikationsprogram som visades i år var Falck Vitals **MicroRolltalk**, Squaretalks **Iconspeak**, Frölunda Datas **Imagetalk** och Gewas **Pocket**

Grid. Liksom förra året fanns det två med kalenderfunktion: Gewas veteran **Handi** och Frölunda Datas **UrKoll**.

Samtalsapparater med överlägg

Det finns flera nya samtalsapparater som stöder överlägg med olika antal rutor. Rehabcenter har en ny apparat kallad **SuperTalker** som har färdiga fingerguider för 1, 2, 4 eller 8 rutor. Förutom direktpekning kan man använda kontakstyrning och sekventiell aktivering, som Step-by-step. Gewas **Talara 32** är en både enkel och flexibel apparat som har 4 nivåer där man kan ha 2, 4, 8, 16 eller 32 rutor. Rehabmoduls **Chatbox 40** kan ha 10 eller 40 rutor. Squaretalks **Hip Talk Plus** kan ha 3, 6 eller 12 rutor. Mer information finns i sammanställningen och på respektive företags hemsidor.

Bild 21. Samtalsapparater med överlägg

Enkla samtalsapparater

BigMack finns nu i nytt utförande med bättre ljud och längre taltid, den finns nu också i en version med möjlighet att spela in flera meddelanden efter varandra. Den säljs av RehabCenter och Frölunda Data. Squaretalk har en midjeväska med apparaten **Hip Step Talker** och en annan apparat som ser ut som en robust kontakt med högtalare: **SSW Communicator**. Den har auditiv avsökning och rymmer meddelanden i flera nivåer.

Programvaror med bildsymboler

Bild 22. InPrint

Förutom PCS-animationerna och bildbaserna PCS 1 och PCS 2 för Clicker 4 och Widgit Symbolskrift visade Hargdata ett helt nytt program: **In Print**. In Print är ett desktop publishing-program med symbolstöd, med vars hjälp man kan skapa böcker, scheman, arbetsblad m.m. Det innehåller 7000 Widgit Rebusymboler i både färg och svartvitt.

Tal- och språkträning

På ID-dagarna visades flera nya och vidareutvecklade program för tal- och språkträning. **Omega - Interaktiv Språklek**, som säljs av Frölunda Data är ett program som bl.a. låter användaren skapa animerade händelser med hjälp av textknappar. Programmet **Lystring** är utvecklat för barn med cochleaimplantat och går ut på att lyssna på olika typer av ljud och ord och matcha dem med rätt text. Lystring bygger på boken Tsatsiki och Morsan och säljs av bl.a. Specialpedagogiska Institutet, Veta Mer och Frölunda Data. Ett annat sätt att träna både ljudmedvetenhet och kommunikation är med **Paletto** från Komikapp. **Wendy & Tim** är ett äventyrsprogram där man på ett roligt sätt tränar språklig medvetenhet medan man löser olika uppgifter för att rädda en förvirrad trollkarl. Programmet säljs bl.a. av Veta Mer. Där kan man också hitta **Språkskrin 2**, som är ett

bildmaterial i bokform för att kartlägga barns språkproduktion. **Nya Trädet** från Lindblå Läs & Skrivutveckling innehåller övningar för att träna läsning och skrivning och också en Historieverkstad där man kan göra egna berättelser i form av bildspel. **Tornet**, från samma företag, är ett läsinlärningsprogram i fantasymiljö.

Läsa och skriva

Saida ordprediktion från Oribi är ett program som föreslår ord medan man skriver. Precis som andra ordprediktionsprogram föreslår det ord utifrån de bokstäver man skrivit. Det unika med Saida är att de kan hitta rätt ord även när man stavat fel, så länge som man skrivit bokstäver som låter som det avsedda ordet. Programmet **Penfriend** från Hargdata kan integreras med Clicker 4 så att man får ordprediktion i Clickertavlorna. På samma sätt kan man få ordprediktion i Mind Express med hjälp av programmet **Skippy**. Det säljs av Rehabcenter.

Övrigt

Det kan det ha varit sista gången som projekt **Interagera** och **Spelhålan** visade upp sina spännande lösningar för att ge personer med funktionshinder möjlighet att använda datorspel. I gengäld hade de spridit ut sig i hela utställningshallen, så så många som möjligt kunde få möjlighet att prova på! Projektet har visat hur datorspel kan fylla en viktig funktion både för fritid, kommunikation och träning. När projekt Interagera nu tar slut finns fortfarande deras erfarenheter kvar att ta del av på www.interagera.nu.

ID-dagarna 19-21 oktober 2005

Hjälpmiddelsinstitutets ID-dagar hölls också i år på Factory Nacka Strand. De pågick i tre dagar och bjöd på många intressanta seminarier och en gedigen utställning. Seminarierna innehöll över 70 föredrag och det fanns 65 olika utställare. Mässans fokus var i år:

- * Designåret 2005 - IT-design för alla,
- * Teknik för äldre – en möjlighet att klara vardagen, samt
- * Möjligheterna för funktionshindrade att kunna resa, kommunicera och delta i utveckling av hjälpmedel.

I år hade föreningen **ISAAC-Sverige** ordnat föreläsningar kring AKK (Alternativ och Kompletterande Kommunikation). En amerikansk gästföreläsare, **Patricia Dowden**, hade bjudits in och hon höll ett heldagsseminarium med rubriken "AAC Intervention planning with the Continuum of Communication Independence" och ett halvdagsseminarium med rubriken "Vocabulary selection in AAC". Hon hade mycket intressant att förmedla och den som vill veta mer om dessa ämnen kan besöka hennes [webbsidor på Washington-universitetet i Seattle](#).

Själv talade jag (Bitte Rydeman) om två olika projekt som jag är engagerad i. Det ena heter **Ord i rätten tid** och handlar om vokabulär för samtalshjälpmedel - mer information om detta kommer inom kort. Det andra heter **Kikaren - tal och språk** och handlar om ett nytt verktyg för att söka information om datorprogram för tal- och språkträning, som från den 31 oktober 2005 kommer att finnas på [Specialpedagogiska institutets webbplats](#).

Bild 23. RehabCenters hemsida

Utställningen bjöd på diverse nyheter, men det mesta av det jag rapporterade från ID-dagarna 2004 gäller fortfarande. Jag hade själv begränsat med tid att besöka utställningen i år, eftersom jag var engagerad två hela dagar i seminarier. Därför hänvisar jag er främst till utställarnas egna hemsidor. Jag kan till min glädje rapportera att Rehabcenter, som länge saknat hemsida, nu har en sådan där man kan ta del av deras produktutbud.

Några nyheter vill jag dock nämna, samtidigt som jag ger er länkar till firmornas hemsidor. Falck Vital visade **Compact-Rolltalk**, ett samtalshjälpmiddel med många olika styrsätt och möjlighet till omgivningskontroll. Permobils samtalsapparat med tangentbord, **SpeakOut**, kommer snart i en modell för kontaktstyrning. Gewa visade **Gewa Future Pad** - en robust pekador som levereras med the Grid. och **DialogNova** - en ny samtalsapparat med tangentbord som liknar deras tidigare modell Polycom Dialog, men med bl.a. bättre talsyntes. Rehabmodul har kvar samtalsapparaten **Springboard Plus**, men satsar också på nya versioner och lösningar för enklare samtalshjälpmiddel som **GoTalk-serien** och små knappar för ett inspelat meddelande. De visade också ett nytt verktyg för att skapa kommunikationstavlor - **Gus Overboard**.

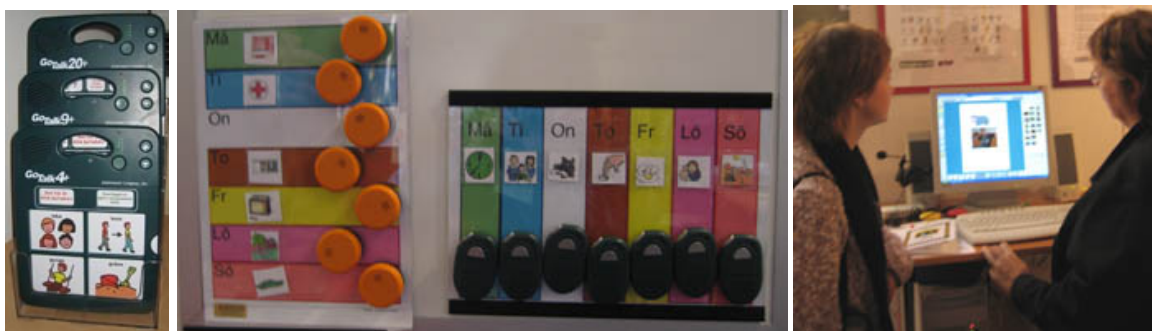

Bild 24. Från utställningen på ID-dagarna 2005

Hargdata visade bl.a. programmet **In Print** som innehåller bildsystemet Widgit Rebus i färg och nya program i serien Communicate som de just nu håller på att översätta till svenska. Frölunda Data visade en ny modell av handdator-lösningen **Imagetalk** och **TOYKIT** som är ett verktyg för tuggträning genom datorspel. Rehabcenter visade bl.a. nyheter i **Mind Express** och en stor spelkontroll för **Playstation** som kan göra det lättare för barn med funktionshinder att spela datorspel. Kom i Kapp - Rehatek visade **Paletto** och streckkodsläsaren **Babar** och Nilbild visade sina **kommunikationsbilder**. Oribi visade **Oribi SpellRight**, ett rättstavningsprogram för svenskar med (och utan) läs- och skrivsvårigheter som skriver på engelska.

Som vanligt var också firmor som säljer pedagogiska datorprogram representerade på ID-dagarna. Dessa är bland annat Allemansdata, Elevdata, Frölunda data, VetaMer och Specialpedagogiska institutet.

I Utställningen saknades **Spelhålan** och projektet Interagera som nu är slut. Men resultatet från projektet lever vidare bl.a. med hjälp av sajten Spelhalan.com. Där kan man få många tips och idéer kring hur man kan göra datorspel tillgängliga för personer med funktionshinder.